

ний був вважати, що зміна працівників є чи не головним засобом ліквідації відставання у виконанні держпланів. Отже, послідовна, виховна робота підмінялася адмініструванням. Були шахти, де начальники дільниць мали всі адміністративні стягнення. Половина їх не затримувались біля таких горе-керівників більше трьох років.

У перші повоєнні роки мало уваги приділялось питанням надання виробничої кваліфікації, як вагомому складового мотиваційного механізму праці, найважливішої ознаки розвитку працівників. На початку 1960-х років при визначенні тарифних розрядів почала враховуватися складність і небезпечність робіт. У 7-ми і 8-ми розрядних сітках, що діяли в Україні, шахтарям, задіяним у виробці вугілля, привласнювались низькі 5 і 6 розряди. Часто вищий розряд присвоювався робітникам, зайнятих на наземних роботах. У 1965 р. у вугільній промисловості України на підземних роботах висококваліфікованих робітників було 36 тис. осіб або 9,6%, робітників середнього рівня (помічники машиністів, кріпильники) нараховувалося 165 тис. осіб, що становило 52,3% [5, с.13-14]. Отже, у цей час об'єктивно відбувалося зменшення верстви робітників низької кваліфікації і відносне зростання кваліфікаційного середнього рівня.

Отже, можемо стверджувати, що попри значні зусилля, які були докладені органами Народних комісаріатів (згодом – міністерств) освіти та вугільної промисловості у сфері підготовки кваліфікованих фахівців для вугільних шахт Донбасу у роки повоєнної відбудови народного господарства регіону, ця галузь індустрії постійно відчувала брак належним чином підготовлених інженерно-технічних кадрів. Певного прогресу вдалося досягти лише у другій половині 50-х – на початку 60-х рр., коли починає інтенсивно розвиватися система вищих навчальних закладів технічного профілю.

Джерела та література:

1. Державний архів Донецької області (надалі – ДАДО). – Ф.2895. – Оп.1. – Спр.289.
2. ДАДО. – Ф.3426. – Оп. 1. – Спр.11.
3. Заболоцька К.В. Професійно-кваліфікаційні верстви робітників вугільної промисловості України в 1960-1985 рр. // Історичні і політологічні дослідження. – 2001. – №4 (8).
4. Кравченко Е.Л. Проблема інженерно-технічних кадрів в угольній промисловості Донецької області (1941-1945гг.) //Новітні сторінки історії Донбасу. Статті. – Кн.6. – Донецьк, 1998.
5. Носик Е.И. Кадры угольной промышленности // Уголь Украины. – 1957. – № 12.
6. Саржан А.О. Новітня історія Донбасу (1945 – 1999 рр.). – Донецьк, 1999.
7. Саржан А.О. Зміни в соціально-економічній сфері Донбасу. Друга половина 40-х – кінець 80-х років ХХ ст. – Донецьк, 2004.
8. Хоршайлов Н.Ф. На відбудові. – Донецьк, 1966.

Катуніна Н.Ю.

ПІДТРИМКА ПРАВОЗАХИСНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ СРСР РУХУ «РЕЛІГІЙНОГО ДИСИДЕНТСТВА» У 60–80 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ (по матеріалам «Хроніки поточних подій»)

На початку 60-х років у СРСР у середовищі протестантських конфесій, насамперед у євангельських християн-баптистів, з'являється велика кількість релігійних громад, що перестала визнавати радянське законодавство про релігійні культу. Поступово в Радянському Союзі було сформовано релігійний дисидентський рух, найбільш впливовою частиною якого стали представники Ради Церков євангельських християн-баптистів (РЦ ЭХБ).

В останні часи в системі Інтернет стали з'являтися публікації, в яких аналізуються причини появи цього руху та приводяться документи, що свідчать про складну діяльність РЦ ЭХБ у 60-90-і роки ХХ століття.

Починаючи з кінця 60-х років ХХ століття рух релігійного дисидентства почав підтримуватись представниками правозахисних течій, що існували в цей час у СРСР.

Слід констатувати, що релігійне дисидентство було притаманне не тільки громадам, які з'явилися у середовища таких протестантських конфесій, як євангельські християни-баптисти, адвентисти сьомого дня, Свідки Ієгови та п'ятидесятники, але й для Руської православної церкви.

Рух релігійного дисидентства, який почав формуватись на початку 60-х років у віруючих деяких плінів, був частиною більш потужного соціально-політичного руху дисидентства, який у цей же час існував у Радянському Союзі, а пізніше став основою для появи правозахисних організацій.

У 1967 році Організацією Об'єднаних Націй було прийнято рішення, у відповіді до якого, на честь 20-ї річниці прийняття Загальної Декларації прав людини, 1968 рік було оголошено "Роком прав людини".

30 квітня 1968 року в ознаменування цієї події групою дисидентів на чолі з Н. Горбаневською, на підтримку арештованих А.Гінзбурга, Ю. Галанскова, А. Добровольського та В. Лашкової, було здійснено випуск бюлетеня «Хроніка поточних подій» («Хроніка текущих событий»), у якому висвітлювались багаточисельні факти порушення прав людини у СРСР [1].

Перші дев'ять номерів «Хроніки» було видано завдяки діяльності Н. Гриневської. Після її арешту особливу роль у виданні та розповсюдженні бюлетеня відіграли Ю. Шиханович, П. Якір, В. Красін, Г. Суперфін, С. Ковалев, А. Лавут та Т. Великанова.

«Хроніка поточних подій» (ХПП) видавалась з 1968 по 1983 роки. За цей час було підготовлено до друку 65 номерів машинописного бюлетеню, але повністю вийшло лише 63 [2].

«Хроніка» виходила досить часто, у деякі роки навіть з інтервалом один раз на два тижні. Це видання складалось із двох частин. У першому розділі публікувались події, що відбувались між виходами у світ останніх випусків бюлетеня. Друга частина складалась із кількох рубрик: «Арешти, обшуки, допити», «Позасудові переслідування», «У в'язницях і таборах», «Новини Самвидаву», «Короткі повідомлення», «Виправлення і доповнення». У подальшому з'явилися нові рубрики: «Переслідування віруючих», «Переслідування кримських татар», «Репресії на Україні». Пізніше, на початку 1972 року, виникла рубрика «Переслідування віруючих в Литві» [3].

Основну частину матеріалів для розділу «Переслідування віруючих» готувала Н.Кравченко [4].

Перші дані, присвячені переслідуванням віруючих, було надруковано у невеличкому сюжеті 32 номера бюлетеня під назвою «Відкритий лист київської громади євангельських християн-баптистів», повний текст якого мав наступний вигляд: «Лист, що продовжує серію аналогічних листів відправлених до 1967 р., написано в захист баптистського проповідника Г.П.Вінса, заарештованого в 1966 р.* і що піддається жорстокому зверненню в таборі. Лист підписаний 176 членами громади від імені 400 київських євангельських християн-баптистів.

*- Помилка – в травні 1966 р. » [5]

У 34 номері «Хроніки» у розділі «Переслідування віруючих» мова йшла про хід слідства, організованого у відношенні до Г.П. Вінса, а також про звернення його родини до «Міжнародної амністії». У цьому номері надруковано лист академіка О.Д. Сахарова, Г. Под'япольського, С. Ковальова і Т. Великанової до Всесвітньої Ради Церков і Міжнародної Амністії від 22 жовтня 1974 року, в якому правозахисники протестували проти арешту Вінса.

У цьому ж номері «Хроніки поточних подій» розповідалось про викриття типографії видавництва РЦ ЄХБ у Латвії та про арешти 4 прибічників цього плинну і дострокове звільнення із в'язниці 25 віруючих [6].

У 35 номері приведено матеріали судового процесу над Г.П. Вінсом.

Подальший аналіз публікацій про переслідування віруючих, які надано майже в усіх номерах «Хроніки», свідчить про підтримку релігійного дисидентства з боку представників різноманітних правозахисних організацій, що діяли на цей час в СРСР. У кожному номері бюлетеня, починаючи з 32 і до 65 включно, опубліковано більше як 250 матеріалів, пов'язаних з викриттям порушень держави у відношенні до багатьох представників релігійних плиннів.

Найбільша кількість матеріалів «Хроніки поточних подій» була присвячена висвітленню діяльності Ради Церков ЄХБ. У інформаційних повідомленнях про РЦ ЄХБ приводилися факти про арешти віруючих цієї конфесії та ставленню до них у в'язницях.

Значна кількість публікацій «Хроніки» розповідала про формування релігійного дисидентства на чолі з Г. Якунінін, Р. Еншліманом, О. Дудко, О. Менем серед духовництва російського православ'я.

Починаючи з 42 номеру у «Хроніці» стали з'являтися матеріали про діяльність груп дисидентів, що виникли на початку 60-х років у середовищі релігійних громад адвентистів сьомого дня та п'ятидесятників.

Значна частина публікацій «Хроніки» була присвячена діяльності католиків Латвії.

У першій половині 70-х років ХХ століття віруючі деяких конфесій, насамперед, – п'ятидесятників, прийняли рішення про еміграцію з СРСР. Але представники влади усіляко перешкоджали їх намірам, звинувачуючи віруючих у зраді. Усі ці події знайшли відображення у одному із розділів «Хроніки» [7].

Деяка частка матеріалів «Хроніки поточних подій», присвячена переслідуванням віруючих, була написана редакторами цього видання, але значна частина публікацій була лише перепечаткою з видань релігійного «самвидаву», якій існував у представників усіх конфесій, що знаходились у конфронтації у відношенні до керівництва зареєстрованих плиннів та представників влади. Так більшість матеріалів, присвячених РЦ ЄХБ була передрукована із видань цього плинну – «Братського листка» та «Надзвичайний повідомлень».

У 1960 році, віруючі баптисти, що вийшли із складу зареєстрованого владою об'єднання євангельських християн-баптистів та створили «Ініціативну групу», почали видавати «Братський листок», в якому розглядалися питання про діяльність нового релігійного утворення, публікувалися звернення до єдиновірців та інші матеріали.

Після придбання техніки та створення кількох нелегальних підпільних типографій, віруючим вдалось зробити це видання щомісячним. Більш регулярно «Братський листок» почав видаватися починаючи з 1964 року [8].

З 1963 по 1976 роки в умовах підпілля керівництву Ради Церков вдалось налагодити випуск ще одного видання – журналу «Вісник порятунку», який з 1976 року і по цей час видається під назвою «Вісник істини».

Після початку репресій з боку держави у відношенні до послідовників РЦ ЄХБ, у 1964 році особливо була створена «Рада родичів в'язнів, страждаючих за слово Боже», яка почала видавати «Надзвичайні повідомлення» у вигляді звернень до влади та віруючих, у яких мова йшла про конкретні факти зневажливого стану до в'язнів-одновірців. Згодом цей нелегальний орган релігійного «самвидаву» почав виходити раз на два місяці, а у 80-і роки майже щомісяця [9].

У розділі «Хроніки поточних подій», присвяченому гонінням віруючих у період 50–80-х років, відображено процеси, які відбувались у релігійному житті майже усіх конфесій, діючих у Радянському Союзі, але в жодному із 65 номерів цього бюлетеня немає матеріалів, в яких мова йшла б про діяльність громад іудеїв.

Дисиденти не тільки публікували матеріали, пов'язані з переслідуванням віруючих, але й приймали

участь по їх захисту на рівні міжнародних організацій. Так у 1974 році ініціативна група по захисту прав людини в СРСР, на чолі з академіком О.Д. Сахаровим, звернулася до міжнародної спільноти у зв'язку з переслідуванням лідера РЦ СХБ Г. Вінса.

У 1976 році, відразу після створення Московської Гельсінської групи (МГГ) до неї з жалобою звернулись віруючі баптисти, у яких було відібрано дітей. Після цього керівництво МГГ видало документ під назвою «О переслідуванні релігійних родин» [10].

Таким чином можна констатувати, що представники дисидентських кіл, діючих у СРСР, усіяко підтримували релігійні групи, що знаходились у стані конфлікту як з офіційною церквою, так і органами влади. Про це свідчать публікації «Хроніки» та інших видань дисидентів.

Джерела та література

1. Меморіал. Хроніка текущих событий <http://www.memo.ru/HISTORY/diss/chr/>
2. Там само.
3. Там само.
4. Самиздат <http://ru.wikipedia.org/wiki/Самиздат>
5. Меморіал. Хроніка текущих событий <http://www.memo.ru/HISTORY/diss/chr/>;
6. Там само.
7. Там само.
8. Кто такие “отделенные”? К 40-летию движения баптистов-инициативников <http://bratstvo.us/BLOG/2007/07/21/мцц>
9. Там само.
10. Там само

Костюк Є.С.

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА УКРАВТОДОР У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УПРОДОВЖ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 20-Х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 30-Х РР. ХХ СТ.

В сучасних умовах індустрія є однією з ключових ланок народногосподарського комплексу України. Розвиток виробництва на засадах його технічної та технологічної модернізації, підвищення продуктивності праці є неодмінною умовою конкурентоспроможності української продукції на вітчизняному та закордонному ринках. Для вироблення методичних засад модернізації української промисловості варто враховувати історичний досвід. У цьому контексті цікавим є досвід використання зусиль громадськості для розвитку виробництва, що особливо яскраво виявилось у роки індустріалізації. Чільне місце у громадському вимірі розвитку промисловості радянської України належить товариству Укравтодор, яке функціонувало упродовж 1928-36 рр.

Незважаючи на те, що це громадське об'єднання проводило доволі активну роботу у соціально-економічній сфері, яка знайшла вияв у численних документах, історики зверталися до даної проблематики лише епізодично. Радянська історіографія представлена дисертаційними дослідженнями Т.П. Коржихіної [3] та М.С. Кармазіної [2], які містили окремі згадки про участь товариства у соціально-економічних трансформаціях. В умовах сучасної України окремі аспекти соціально-економічної діяльності Укравтодору знайшли відображення у працях М.А. Журби [1] та С.М. Свистовича [4]. Власне ж участь товариства Укравтодор у розвитку промисловості радянської України дотепер не була об'єктом спеціального наукового дослідження, що зумовлює наукову актуальність розробки цієї проблеми.

Метою дослідження є висвітлення діяльності товариства Укравтодор, спрямованої на розвиток індустрії радянської України. Виходячи з мети, завданнями дослідження є визначення місця цього громадського об'єднання у розгортанні форсованої індустріалізації, виявлення форм і методів його роботи у сфері розвитку виробництва, розгляд ролі соціалістичного змагання й ударництва у соціально-економічній роботі Укравтодору. Хронологічні рамки дослідження обумовлені періодом існування товариства Укравтодор.

Укравтодор являв собою громадське об'єднання, створене з ініціативи окремих ентузіастів, але одразу ж пристосоване компартійною владою до реалізації провідних завдань розвитку країни. Основною метою діяльності товариства декларувалося сприяння розвитку механізованого транспорту та шляхових комунікацій, тому державі легко було підпорядкувати діяльність Укравтодору потребам розвитку індустріалізації народногосподарського комплексу країни, мотивуючи це тим, що наявність розвиненого транспорту та мережі шляхових комунікацій дозволить форсувати проведення індустріалізації.

Безпосередній зв'язок із виробництвом, ведення діяльності у контексті виконання завдань розвитку промисловості були характерними ознаками Укравтодору впродовж усього періоду існування цього громадського об'єднання [7, арк.8]. Діяльність товариства зі сприяння розвитку виробництва полегшувалася тим, що на переважній більшості промислових підприємств радянської України функціонували фабрично-заводські осередки Укравтодору [9, арк.63]. Практикувалося негайне охоплення всіх робітників членством у цьому громадському об'єднанні при організації осередків на невеликих підприємствах. На великих фабриках і заводах такі випадки були рідкістю, утім, доволі часто кількість членів товариства налічувала понад тисячу осіб, що перетворювало Укравтодор на важливий суб'єкт функціонування підприємства [10, арк.36].

Природно, що соціально-економічна діяльність товариства насамперед охоплювала ті промислові підприємства, які за характером свого виробництва були найбільш наближеними до сфери інтересів Укравто-